

Kommunuálitið

Tilmælið frá Kommununevndini:

Skipið Føroyar í sjei kommunur

Niðanfyrir prenta vit samandrætt av niðurstøðuni hjá Kommununevndini, sum gjáramorgunin klokkan 10 handaði Annfinni Kallsberg tað sløku 900 síðu longu frágreiðingina

Samandrættur
Tulkingar av kommissorium

Kommununevndin skal koma við einum ítøkiligum uppskoti um nýtt kommunubýti, har ásett er bæði tal og stódd á teimum kommununala eindunum. Stavnhaldið er, at kommunurnar bert fáa tær uppgávur um hendi, sum tær sjálvar eru forar fyri at røkja. Hetta merkir, at nýggja kommunuskipanin skal ikki verða grundað á kommunusamstarv, og eigur tað tí bert at verða eitt ískoyti til nýggjan, kommunalan bygnað.

Kommununevndin tulkar sín arbeiðssetning soleiðis, at ætlanin er at menna tað kommunala sjálvstýri, og at kommunurnar tiskil skulu fáa fleiri uppgávur at røkja, enn tær nú hava. Somuleiðis verður miðað eftir at fáa eitt greiðari uppgávu- og ábyrgdarbýti. Fyrtreytin fyri hesum er, at kommunala eindirnar verða stórrar, og at kommunurnar tí mega verða lagdar saman. Við hesum í huga tulkar nevndin kommissorium soleiðis, at kommunurnar mega fáa eitt avmarkað tíðarskeið til sjálvboðna samanlegging. Nevndin heldur, at tær eiga at fáa 4 ár - til ár 2002 - til hetta arbeiðið. Tá ið so hetta tíðarskeiðið er farið, eiga kommunurnar at verða lagdar saman við lóg.

Við atliti at serskipanum fyri útoyggjarnar og tey smáu bygdasamfeløgini tulkar Kommununevndin kommissorium soleiðis, at møgular serskipanir eiga at verða gjørdar innan fyri eina nýggja kommunuskipan. Nevndin heldur, at í so lítum landi sum okkara er ikki skilgátur at hava fleiri javnsettar kommunuskipanir. Tí eiga allar kommunur at verða javnsettar mótevnis bæði lóggávu og stýring frá landinum, og tí eigur uppgávubýtið millum land og kommunur eisini at verða gjørt við støði í minsta felagsnevna.

Kommunubýtið

Í sambandi við nýtt kommunubýti eru tað 4 eyðkenni. Kommununevndin hevur havt at miða seg eftir. Eyðkennini eru: tey landafrøðiliga víðurskiftini, samferðsluskipanin, fólkagrundarlágið og samstarvið.

Ein kommuneind eigur at vera ein náttúrlig, landafrøðilig eind, so at bæði kommunuráðleggingin og tænastuveitingin til borgaran loða eintýddar saman. Somuleiðis eigur viddin á kommunueindini ikki at verða stórri enn so, at í-búgvarnir í kommununi hava hóskandi atgongd til kommunudepilin og tær almennu tænasturnar.

Kommuneindirnar skulu eisini vera ein samanhangið samferðslueind. Tað er skilabest at fólkagrundarlágið í kommunueindini ikki verður minni enn 2.000 íbúgvir. Best hevði verið, um tað var stórri. Tó heldur nevndin tað vera veruleikafjart at seta markið hærra enn 2.000, av tí at tær landafrøðiliga umstøðurnar í Føroyum eru so háttar, sum tær eru. Hildið verður, at 2.000 íbúgvir mega vera til tess at veita trygd fyri, at kommunueindin fær eina sømiliga kommunuumsiting, umframt at hon kann verða før fyri at veita borgarunum tær tænastur, sum borgaranum í einum nútímas samfelagi er tørvur á.

Kommuneindin heldur, at havt eigur at vera í huga tað nógv og fjølbroytta samstarvið, sum er kommunala millum nú á døgum.

Við hesum áskoðanum í huga mælir Kommununevndin til hetta kommunubýtið:

Nordoyggjar: t.e. Fugloyar, Svínøyar, Viðareid, Hvannasunds, Klaksvíkar, Kunoyar, Mikladals og Húsa kommunur

Eysturoy: t.e. Fuglafjarðar, Leirvíkar, Gøtu, Nes, Runavíkar, Skála, Sjóvar og Oyðarfjarðar kommunur (og møgulega eisini Elduvíkar og Funnings kommunur)

Sundalagið: t.e. Eiðis, Sunda, Gjár, Haldórvíkar, Saksunar, Hvalvíkar, Hósvíkar kommunur (og møgulega Funnings og Elduvíkar kommunur)

Streymoy: t.e. Vestmanna, Kvívíkar, Kollafjarðar, Tórshavnar, Kirkjubæjar, Nólsoyar og Hests kommunur

Vágur: t.e. Sandavágs, Miðvágs, Sørvágs, Biggjar og Mykines kommunur

Sandoy: t.e. Skopunar,

Sands, Skálavíkar, Húsavíkar og Skúvoyar kommunur

Suðuroy: t.e. Hvalbiar, Tvøroyrar, Fámjins, Hovs, Porkeris, Vágs og Sumbiar kommunur.

Besta loysnin er tí 7 kommunur, og Kommununevndin mælir til, at hetta verður grundarlágið undir kommunusamanleggingunum.

Tó er tað soleiðis, at tað eisini eru aðrar kommunueindir, ið lúka tey eyðkenni, Kommununevndin hevur miðað seg eftir. Eysturoyggin eins og Suðuroyggin kunnu verða tvær kommunueindir hvør. Við tí sundurbýti í huga kunnu kommunueindirnar verða hesar:

Nordoyggjar: Eysturoy: t.e. Fuglafjarðar, Leirvíkar og Gøtu kommunur

Vesturoy: t.e. Nes, Runavíkar, Skála, Sjóvar og Oyðarfjarðar kommunur (og møgulega eisini Elduvíkar og Funnings kommunur)

Sundalagið: Streymoy

Vágur

Sandoy

Norduroy: t.e. Hvalbiar, Tvøroyrar og Fámjins kommunur

Suðuroy: t.e. Hovs, Porkeris, Vágs og Sumbiar kommunur.

Nevndin mælir tí til, at ikki verður gjørt til leggja saman í smærri kommunueindir, sum til ber at skipa við sjálvboðna samanlegging.

Uppgávubýtið

Kjarnin í tí kommunala sjálvstýrinum er, at kommunurnar sjálvar kunnu ráðfesta sínar uppgávur, og at tær sjálvar kunnu gera av, hvørjar uppgávur, tær ætla at loysa - umframt tær lógarsett. Við hesum fæst ein miðfiringarvinningur, tí kommunan er betur før fyri enn landið at nøtka ynski/tørv borgarans á staðnum, t.v.s. tað fæst eitt rættari vav og ein betri samanseting av teimum almennu tænastunum.

Ein treyt fyri miðfiringarvinningi er tó tann, at uppgávu- og ábyrgdarbýtið fylgjast, so at borgarin betur kann duga á at skyna, hvat tað kommunala virksemd í roynd og veru kostar. Við

Hilmar Høgni, formaður í Kommununevndini handar Annfinni Kallsberg, løgmann og landstýrismanni í kommunumálum álitið
Mynd: Álvur Haraldsen

hesum kann borgarin seta harðari krøv um nýtsluna av skattakrónum sínum. Onnur treytin fyri miðfiringarvinningi er, at kommunan hevur búskaparligan og umsitingarligan førleika at stýra, so at tilfeingið verður gagnnýtt sum best.

Viðvíkjandi uppgávubýtinum millum land og kommunur eru tað serliga tvær meginreglur, ið verdar eru at hava í huga, og eru tær: nærleiki og burðardýgd. Meginreglan um nærleika er tann, at skalt tú fáa miðfiringarvinningin (desentraliseringsvinningin), so mega uppgávurnar verða røktar so nær borgaranum, sum til ber. Onnur meginreglan um burðardýgd er tann, at skalt tú fáa eina virkisføra (effektiva) uppgávurøkt, so er umráðandi, at økið, sum uppgávan skal fevna um, hevur eina burðardýgga stódd.

Við støði í verandi lóggávu verða her nevndar tær uppgávur, sum Kommununevndin heldur eiga at verða kommunalar og hvørjar, ið eiga at verða landsuppgávur. Dentur verður lagdur á, at sjónskur skilnaður eigur at vera ímillum lands- og kommunuuppgávur, og at eitt greiðari uppgávu- og ábyrgdarbýti fæst, so at figgjarliga ábyrgdin fylgir uppgávuni.

Fólkayvirliðið eigur at vera sannað á felags kevv. Fólkabókasavnstæðan eigur at verða ein kommunal uppgáva og samskipað við skúlabókasavnstæðan. Sløkkiliðarbeiðið eigur at vera staðbundið í kommununi.

El-veitingartænanastan eigur at vera ein landsuppgáva, av tí at veitingarøkið er landið alt.

Leiguvíðurskifti borgaranna eiga at vera ein kommunuuppgáva

Sum ein eyðsýndur partur av kommununnar ráðlegging eiga allar kommunur at hava býarskipan og byggisamtykt.

Eftirlitið við matvørlógini eigur at vera ein kommunal uppgáva.

Uppgávurnar hjá hegnisnevndini eiga at verða latnar tí kommunalu umsitingini at røkja.

Fólkaskúlin eigur at verða kommunal, men tó eigur undirvísing vegna serligan tørv at vera miðsavnað, av tí at umráðandi eru bæði stór servitan og skilgát samskipan.

Skúlagongd eftir fólkaskúlan eigur at vera landsuppgáva.

Fritíðarundirvísing, serstøk fritíðarundirvísing og fritíðarvirksemi eiga at vera kommunalar uppgávur. Greiða eigur at fáast á, hvør ætlanin er við Musikkúlanum. Stóða eigur síðan at verða tikið til, um hann skal vera ein kommunu- ella landsuppgáva.

Eftirlitið við umhvørvislógini eigur í høvuðsheitum at vera kommunalt.

Innsavnan av burturkasti eigur at vera ein kommunal uppgáva; men sjálf brenningin ella burturbeiningin kundi verða landsuppgáva. Vatnveitingaruppgávan eigur at verða ein lógarsett, kommunal uppgáva.

Almannakæðið eigur at vera sannað á felags kevv. Tað snýr seg bæði um fororgina og barnafororgina. Samdøgursstovnar til børn eiga tó at verða miðsavnað, og harumframt eiga landið og kommunurnar í felag at fáa greiðu á, um eftirlíðarøkið skal verða miðsavnað, ella tað skal verða latið kommununum at umsitast.

Vegakervið eigur at verða býtt sundur í lands- og kommunuvegir; hesir vegir

eiga so eftirsíðan at verða ávikavist ein lands- og kommunuuppgáva. At taka sær av kirkjugarðunum er ein kommunal uppgáva.

Líkningsmyndugleikin eigur at verða latin kommununum. Harafturmóti er landsins býti av skattum, inntøkuflytingum o.ø. borgaranna millum ein av høvuðsuppgávum landsins (býtisuppgávan), og eigur henda uppgáva tiskil at verða miðsavnað.

Umráðandi er hjá landi og kommunum at fáa greiðu á, hvørt tað skal verða land ella kommuna, ið skal hava um hendi at heinta inn kommunuskatt, sum fallin er til gjaldingar.

Kommunulæknaskipanin, heimarøktin, skúllæknaskipanin og tannrøktarskipanin, t.e. heilsutænanastan uttan fyri sjúkráhusini, eigur at verða latin kommununum at røkja.

Ellisheim eiga at vera kommunal burturav. Havnalóggávan eigur at verða dagfódd. Landsstýrið og kommunurnar eiga við samráðingum at koma á samt um tað endaliga býtið.

Kommunusamstarv

Ein víðkomandi spurningur er, um felagskommunalt samstarv kann koma í staðin fyri kommunusamanleggingar. Kommunusamstarv kann verða býtt sundur í helvt, nevnlíga: felagskommunalt samstarv við fyrriskiparligum bygnaði, og felagskommunalt samstarv uttan fyrriskiparligum bygnaði.

Viðvíkjandi felagskommunum samstarvi við fyrriskiparligum bygnaði verður sjálvstøðug fyrriskipan sett á stovn, ið so tær samstarvandi kommunur geva sín myndugleika. Í tann hátt er hetta samstarvs-